

ד"ר יעקב רבינון

האם דין פולטת ש"ז שסותרת מנינה, קיים גם בהזרעה תוך רחמית (TUI) כשמבוצעת בשבעה נקיים

ראשי פרקים:

- א. הקדמה
- ב. רקע הלכתי
- ג. שיטת הרמב"ם
- ד. פסק השו"ע
- ה. השאלה לגר"ע יוסף
- ו. תשובת הגר"ע יוסף
- ז. סיכום

א. הקדמה

הזרעה תוך רחמית (או "הזרעה מלאכותית". להלן הזת"ר) הינה פעולה שכיחה במסגרת טיפולי פוריות. המצבים הרפואיים בהם משתמשים בהזת"ר הם מרובים וכוללים בעיות פריזון הן אצל הגבר והן אצל האישה וכן אי פריזון "לא מוסבר".

מבחינת היקף טיפול זה – אין נתונים מספריים רשמיים על המספר המדויק של ההזת"ר המתבצעות בארץ, אך ללא ספק ישנם מקרים מרובים. כל מי שמתמצא ולו במעט בתחומים אלו יודע שמדובר באלפים רבים של הזת"ר המתבצעות כל שנה. משום כך השאלה המוצגת בכותרת המאמר יכולה להיות רלוונטית במקרים רבים מאוד.

ב. רקע הלכתי

בהלכות טומאה וטהרה קיימת הלכה ברורה: אשה שפלטה שכבת זרע הרי היא טמאה. כך קובעת המשנה במסכת שבת דף פו, א:

"מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טמאה – שנאמר
היו נכנים לשלשת ימים".

רש"י בפירושו לתורה (שמות יט, טו) ביאר על פי דברי חז"ל (שבת סם):
"אל תגשו אל אשה" – "כל שלושת ימים הללו כדי שיהו הנשים
טובלות ליום השלישי ותהיינה טהורות לקבל תורה שאם ישמשו
תוך שלשת ימים, שמא תפלוט האשה שכבת זרע לאחר טבילתה
ותחזור ותטמא, אבל מששהתה שלושה ימים כבר הזרע מסרית
ואינו ראוי להזריע וטהור מלטמא את הפולטת".

לענין טומאה וטהרה לא מדובר בדין דרבנן בלבד אלא מדובר בדין דאורייתא. וכך כתב הרמב"ם בהל' שאר אבות הטומאה פרק ה, הלכה טו: "...וכן האשה שפלטה בתוך שלש עונות הרי היא טמאה מן התורה כרואה קרי"¹

במסכת נדה דף לגא, דנה הגמרא בשאלה מה דינה של אשה זבה שפלטה זרע תוך כדי ספירת שבעה ימי הנקיים שלה:

"בעי רמי בר חמא: פולטת שכבת זרע מהו שתסתור בזיבה. רואה

היתה וסותרת או דילמא, נוגעת היתה – ולא סתרה"

הגמרא מסתפקת האם הטומאה של פולטת ש"ז מוגדרת כטומאת ראייה או כטומאת מגע. הגמרא מציינת שהנפקא מינה היא לגבי סתירת אותו היום שלא יעלה לה במניין הימים. במסקנה, הסוגיא בדף לג: לא פושטת את הבעיה. בסוגיא בנידה דף מב מופיעות נפ"מ נוספות ("לטמא במשהו, ולטמא בפנים כבחוי") ושם הגמרא כן פושטת את הבעיה וקובעת שזו טומאת ראייה.

הראשונים התלבטו כיצד יתכן שבימי הנקיים הזבה תפלוט ש"ז, הרי היא אסורה לבעלה! (זבה גדולה שהיא זו שצריכה ז"נ – נעשית ע"י ראייה ג' ימים רצופים). ופירש רש"י (לג. ד"ה פולטת") ששימשה בזוב, כלומר באיסור. ואילו תוס' ועו"ר פירשו באופנים שונים ששימשה בהיתר.

הראשונים דנו בסוגיא זו במספר נקודות. ברא"ש נידה פ"ד סימן א מובאת מחלוקת הראשונים אם הדיון של פולטת מתייחס רק לטהרות – דיני טומאה וטהרה (דעת הראב"ד ועו"ר) או גם לבעלה – דיני איסור והיתר. הרשב"א בתורת הבית (בית שביעי שער חמישי) ציין שהגאונים וכן הרי"ף השמיטו דין זה, משום שסוברים כשיטת הראב"ד שלא נאמר דין פולטת בדיני איסור והיתר לבעלה. אעפ"כ במסקנתו כתב הרשב"א שיש לחוש ולהחמיר. גם הרא"ש פוסק לחומרא ומציין "בעיא דרמי בר חמא לא איפשטא, הלכך יש להחמיר בפולטת וסותרת יום אחד". בנוסף, דן הרא"ש אם הגמרא עוסקת בפולטת ש"ז של זב בלבד (שיטת ר"ת) או של כל אדם.

ברמב"ן (הל' נדה פרק ב הל' ט) ישנה סברה שאם הלכה ברגליה אזי פלטה כל הזרע וא"צ להמתין כלל. (בטהרת הבית לגרע"י ח"ב עמ' שצג-שצט דן בהרחבה בשיטות השונות)

1. תיחן גישת ביניים, שאמנם פולטת טמאה מדאורייתא. אך מדאו' זה רק בתור טומאת מגע, ואילו החומרא של פולטת בתור טומאת ראייה (ונפ"מ שמתמאת במשהו, ומטמאת בפנים כבחוי' וסותרת, ראה להלן עפ"י הסוגיא בנידה דף מב) זה רק מדרבנן. כך מציע האור שמח על הרמב"ם שם להסביר את שיטת ר' יוסי ב"ר יהודה – בתוספתא מקוואות פ"ו – שפולטת טמאה רק לתרומה ולא לחולין, שסובר שמדאו' דינה כנוגעת ולא כרואה. לכן אינה מטמאה עד שתצא לחוי', וכן בעי שער לטומאה – בכעדשה, והיות שמדובר שפלטה כל שהוא, לכן סבר ר' יוסי בר"י שטהורה לחולין. ורק מדרבנן דינה כרואה.

ג. שיטת הרמב"ם

הרמב"ם כותב (הל' איסוב פרק ו' הל' טו-טז) "זבה שספרה ששת ימים נקיים, ובשביעי ראתה דם אפילו סמוך לשקיעת החמה סותרת הכל וחוזרת למנות מאחר היום הטמא שבעה ימים נקיים. פלטה שכבת זרע בתוך ימי הספירה סותרת יום אחד מפני שהוא כזב שראה קרי שסותר יום אחד".

הרמב"ם – בהתאם לסוגיית הגמ' – מדגיש שיש הבדל אצל זבה בין ראית דם לבין פליטת ש"ז:

בראיית דם סותרת את כל מה שמנתה עד כה וצריכה לספור מחדש. כי ימי ספירתה צריכים להיות שבעה ימים רצופים ונקיים מדם. מאידך, בפליטת ש"ז ממשיכה בספירה, ורק יום אחד סותרת.

ובהל' "שאר אבות הטומאה" פרק ה' הל' יא כתב הרמב"ם: "האשה שפלטה שכבת זרע אם פלטה אותה בתוך שלש עונות² הרי היא טמאה כרואה קרי, לפיכך סותרת יום אחד אם היתה זבה כאיש שראה קרי, ומטמאה בכל שהוא אף על פי שלא יצאת לחוץ אלא נעקרה והגיעה לבין השיניים³

2. משך הזמן שפולטת ש"ז מטמאה – שלוש עונות או יותר, נתון במחלוקת תנאים וראשונים.
3. ברמב"ם כאן מודגש שפולטת שכבת זרע טמאה גם בפנים, למרות שלא יצאה הש"ז לחוץ.

הרמב"ם פסק שכאשר ש"ז נעקרה והגיעה (הש"ז) לבין השיניים נטמאה. אם נסביר ש"בין השיניים" זה אזור מסוים בנרתיק – שאמנם קשה מאוד מבחינה רפואית-עובדתית להגדירו- (ראה מה שכתב הרב ד"ר הלפרין בספר "מציאות ורפואה בסדר נשים" אסופת מאמרים, מהדורה שנייה תשע"א עמ' 24-40 (במקור – אסיא פה-פו עמ' 105-121, 2009) אזי פשר דברי הרמב"ם הם שכשככת הזרע "נעקרה והגיעה לבין השיניים, נטמאה". כלומר, שהש"ז נעקרה מאזור פנימי יותר בגוף האישה, לדוגמא מהפורניקס (שהו הנרתיק בקצהו העליון במקום שעוטף את צוואר הרחם) ויוצאת לכיוון פתח הנרתיק כלפי חוץ, אזי בהגיעה ל"בין השיניים" נטמאה.

מאידך, לפי ההבנה (המסתברת יותר) ש"בין השיניים" מיקומו בתעלת הצוואר (ראה מה שכתב הרב ד"ר הלפרין במאמר הנ"ל) אז יוצא שלרמב"ם האישה טמאה (מדין פולטת! כשהזרע נמצא בתעלת הצוואר כלומר במעבר מהרחם לתוך תעלת הצוואר! דבר זה מחודש, קשה להבנה וגם קשה לבדוק.

(מבחינה עובדתית-רפואית רוב הזרע לאחר תשמיש לא מגיע לרחם אלא נשאר בנרתיק. בשלב הראשון יש לזירעונים הגנה בשל ה-PH הבסיסי של הזרמה אך בהמשך, תוך כשעתיים מהתשמיש, הסביבה החומצית בנרתיק פוגעת ברוב הזירעונים שנשארים שם. מאידך, חלק קטן מהזירעונים באמצעות תנועתם העצמונית חודרים מייד בסמוך לתשמיש לצוואר הרחם ונאגרים שם בלשוניות של רירית הצוואר – ה"קריפטות" – וחלקם ממשיכים לכיוון הרחם והחצוצרות. נוזל הזרמה ("הסמינל פלומה") נשאר בנרתיק ולא חודר לצוואר הרחם. ראה בספרו של SPEROFF במהדורה שביעית שנת 2005 – Clinical

Gynecologic Endocrinology And Infertility עמ' 233-237). לפי תאור זה, קשה להבין את כוונת הרמב"ם "האשה שפלטה שכבת זרע... מטמאה בכל שהוא אף על פי שלא יצאת לחוץ אלא נעקרה והגיעה לבין השיניים". ואולי "כל שהוא" בכל אופן עובר מהרחם לכיוון בין השיניים.

ניתן לבאר את הרמב"ם אחרת – שכוונתו שכשהזרע יוצא מתעלת הצוואר (= בין השיניים) לכיוון הנרתיק, רק אז יש דין פולטת. ואז דברי הרמב"ם לגבי ההשוואה בין טומאת פולטת ש"ז לטומאת נידה/זבה "שכבת זרע כדמה" זה לא רק באופן כללי ששתיהן מטמאות בפנים, אלא גם לגבי המיקום המדויק, ששתיהן מטמאות כשיוצאים לתוך הנרתיק (במעבר מתעלת הצוואר = בין השיניים, לנרתיק).

נטמאה שהרי שכבת זרע כדמה מה דמה מטמא בפנים אף שכבת זרע שתפלוט טמא אותה בפנים".

ד. פסק השו"ע

בשולחן ערוך יו"ד הל' נדה סימן קצו סעיף יא נפסק: "הפולטת שכבת זרע בימי ספירתה, אם הוא תוך ו' עונות לשמושה סותרת אותו יום. לפיכך המשמשת מטתה וראתה אחר כך ופסקה, אינה מתחלת לספור שבעה נקיים עד שיעברו עליה ו' עונות שלימות שמא תפלוט; לפיכך אינה מתחלת לספור עד יום ה' לשמושה...". וברמ"א שם הוסיף שיש להמתין עוד יום אחד, דהיינו שלא תתחיל למנות עד יום הששי והוא יהיה יום ראשון לספירתה (דחיישינן שמא תשמש ביום הראשון בין השמשות).

לפי פסק השו"ע שאישה שפולטת ש"ז במהלך ימי ספירת ז"נ שסותרת ספירתה ולא יכולה להמשיך לספור ועליה לדחות את טבילתה (ביום אחד או יותר) עולה השאלה לגבי הזרעה תוך רחמית שמבוצעת בז"נ.⁴

הדין קשור גם לאפשרות שהציוו הראשונים לקנח כדי להפליט את כל הזרע וכך להימנע מדין פולטת. הרא"ש בניה ד, א, הרחיב בדין זה וכתב "אמנם אם תרצה להתחיל ספירתה מיד ממחרת ראייתה תקנח יפה במוך או בבגד דק להפליט כל הזרע או תרחץ במים חמין ויפליטו המים חמין כל הזרע" והרא"ש הביא מספר ראיות לפתרון זה כגון: מהמשנה במקואות (פ"ח משנה ד) ש"משמע האם אם כבדה הבית קודם טבילה לא חיישינן תו מפליטה". וכך העמיד הרא"ש את הסוגיא ביבמות (דף סט ב) בת כהן שנשאת לישראל ומת בעלה טובלת ואוכלת בתרומה לערב. שמדובר שם כשכבדה את הבית. וכן מהסוגיא במסכת שבת יעו"ש ברא"ש, וכך כתבו תוס' בניה מא: בד"ה פולטת ועוד ראשונים, וכך פסק השו"ע בהל' נידה סימן קצו סעיף יג. (הרמ"א שם מחמיר מצד זה ש"אנו נוהגין להמתין אפילו לא שמשא כלל" ולכן קינוח לא שונה מ"לא שמשא").

אם נבין שטומאת פולטת ש"ז היא כשהזרע נמצא בצוואר הרחם אזי הלכה זו קשה מבחינה עובדתית. אולי ניתן ברוחק להבין אפשרות של "תרחץ במים חמין ויפליטו המים חמין כל הזרע" להפליט ע"י רחיצת מים את הש"ז מתוך הצוואר, אך מאוד קשה להבין אפשרות שאישה תקנח במוך או בבגד להפליט את הזרע מתוך צוואר הרחם! מבחינה עובדתית ניתן לקנח מהנתיק אך לא מתעלת צוואר הרחם.

יש להעיר שברמב"ם בהלכות איסורי ביאה לא מצינו אפשרות זו של קינוח. כפי שציין באו"ש בהלכות איסור"ב שם.

בהקשר זה יש לציין שרעק"א מביא בשם הסד"ט (מצוטט על הרמב"ם, במהדורת פונקל הל' שאר אבות הטומאות שם) שהרמב"ם לכאורה סותר את עצמו. שכן בהל' אסור"ב ה, ב, כתב ש"בין השיניים כלפנים" ושם האישה לא מטמאה, אלא רק אחרי שהדם יצא משם. ומאידך כאן גבי פולטת מציין הרמב"ם ש"כשהגיעה (הש"ז) לבין השיניים נטמאה.

[האו"ש איסור"ב ו, טז, למד שגם כאן הכונה מעבר לבין השיניים -- העורך.]
בכל אופן, בשאלתי לגרע"י נקודת המוצא העובדתית היא שטומאת פולטת ש"ז זה כשהש"ז נמצאת בנתיק, ולא בצוואר הרחם.

(אמנם בתשובתו הגרע"י מתיחס לנקודה ההלכתית העקרונית "שטומאת פולטת היא רק בדרך ביאה ולא בהזרעה מלאכותית" ולא להיבט המציאותי-עובדתי).

[הערת העורך: ראה בספרי **רפואה מציאות והלכה** (מכון שלזינגר, ירושלים תשע"ב) סימן לה; פרק ג של סימן כג; ולהלן עמ' 144-150].

4. נחלקו הדעות מה מעמדה של האישה בשבעה נקיים לאחר הפסק טהרה. האם האישה עדיין בחזקת טומאה או שנחשבת מסולקת דמים ובחזקת טהרה. שתי הדעות הובאו בשו"ת **נודע בקהודה** מהדורה קמא - יורה דעה סימן סג. דעת הנוב"י עצמו שהאישה עורנה בחזקת טומאה.

בחדש תמוז תשע"א שלחתי שאלה זו לגרע"י. להלן מובאת השאלה, ותשובת הגרע"ע יוסף בנושא זה, כלשונן.

ה. השאלה לגרע"ע יוסף

בס"ד

יום ה' יב תמוז תשע"א

לכבוד

הגאון הראש"צ הרב עובדיה יוסף שליט"א

שלום רב.

השאלה – האם יש חשש פולטת ש"ז גם בהזרעה תוך רחמית (IUI) לעניין סתירת אותו יום.

הרב פסק (ביביע אומר ח"ב – אבה"ע סימן א) לגבי הזרעה מלאכותית בימים שלפני הטבילה שיש מצבים שאפשר להקל בזה. וכן כתב הרב שוב (ביביע אומר חלק ה – אבן העזר סימן כא) וזו לשונו שם במסקנה:

"הילכך כל שאי אפשר לעשות ההזרקה אח"כ, יש להורות שיעשו הזרקה הזרע בימי הבייץ, אף על פי שהם בתוך שבעה נקיים. וא"צ טבילה".

בתור רופא שמתעסק שנים רבות בתחומי הפוריות נתקלתי אכן במצבים שיש צורך בכיצוע ההזרעה בימי ז"נ לפני הטבילה.

לאחרונה העירו את תשומת ליבי לבעיה שלא מצאתי לה התייחסות של הרב – ביבי"א שם ולא ב"טהרת הבית" – חשש פולטת ש"ז, לפי מה שפסק השו"ע בסיומן קצו שהפולטת ש"ז סותרת.

ואמנם בשו"ת שבט הלוי חלק ט סימן קפג כתב שגם בהזרעה מלאכותית ופולטת ש"ז סותרת ספירתה וחיישינן שמא תפלוט.

כדומה כתב בעל המשך חכמה (ויקרא טו,ג) שהאישה בחזקת טומאה כל זמן שלא נגמר ספירתה. (המש"ח חילק בנקודה זו בין זב לזבה. בעוד שבזב – הזיבה "אינה אצלו בטבע" לכן ברגע שפסק מלראות אזי חזקת גופו עדיפה מחזקת טומאה, בניגוד לאישה זבה שחזקת טומאתה עדיפה מחזקת גופה. (וביאר בכך את השוני בלשון התורה בין זב: "יָכִי זָטָה זָבָה מֵאִבּוֹר..." בלשון עתיד, כי חזקתו של הזב שהוא יטהר. לעומת זאת בזבה התורה משתמשת בלשון "וְאִם זָטָה מֵאִבּוֹר..." והוסיף המש"ח נפ"מ לגבי צורך בהפס"ט בזב – רציין לספרו האור"ש שדן בזה. אמנם יש שחלקו על דעה זו, ראה בשו"ת **יביע אומר** חלק ה, חיו"ד, סימן טז אות ה, וסימן יז אות ג. יעויין גם בדברי הרמב"ן בחידושיו למסכת נדה דף ה. שכתב "לפי הסברא יש להכריע שבדיקת ההפסקה שהיא מעלה אותה מטומאה לטהרה ומוציא אותה מחזקת לחזקה צריכה להיות בדיקה מעולה שאין אחריה עליו ספק..."

מאידך, יתכן שישנה חזקת טומאה אפילו לאחר ז"נ, אם עדיין לא טבלה – ראה בדברי המל"מ הל' אסו"ב ט,כט ובשו"ע הל' נידה קצ סע' מב ובנו"כ שם (פת"ש ס"ק מג, חידושי רע"א ובשעורי שבה"ל שם). וכן בספרו של הרב צבי שכטר "בעקבי הצאן" תשנ"ז עמ' קפ. יתכן שטומאת פולטת בהזת"ר קשורה גם להגדרתה של האישה בימים אלו, אם כי אין בכך הכרח.

ומאיך בספר "לבושי עז" (שעורי הרה"ג עזריאל אויערבך) הביא שדעת הגריש"א כמו שבה"ל אך גם הביא (עמ"ס"ה) בשם הגרשז"א שטומאת פולטת זה רק בדרך ביאה משא"כ בהזרעה מלאכותית כיון שזה שלא ע"י ביאה אינה כלום ואין לה טומאה כלל, בניגוד לדעת הגריש"א ושבה"ל הנ"ל.

בנוסף לסברא הנ"ל – וכאן עיקר שאלתי – יש לציין הרי שההזרעה מתבצעת לתוך הרחם ולא בנרתיק!! והרופא רואה בעת ההזרעה שכל הזרע המוזרק – שכמותו קטנה בד"כ – עד 0.5 סמ"ק – נמצא ברחם. מה עוד, שבגלל האנטומיה של צוואר הרחם – כתעלה צרה וארוכה – לא סביר שזרע יצא החוצה.

ואם כך, נשאלת השאלה האם בכלל שייך לדבר על חשש פולטת ש"ז. ברוב המקרים כלל לא יוצא זרע מהרחם אלא כל הזרע המוזרק – לאחר תהליך "ההכנה וההשכחה" נשאר ברחם בפנים ולא יוצא דרך צוואר הרחם.

(אמנם יש מצבים נדירים שמזריקים את הזרע לצוואר הרחם ולא לרחם, ואז זרע יכול לצאת לכיוון הנרתיק, א"כ גם אז ניתן לשאול לגבי דין פולטת, אך כאמור, אלו מיעוט המקרים של הזרעות).

ושמעתי שיש שרוצים להחמיר כך אפילו בהחזרת עוברים (בהפריה חוץ גופית) – כשמתבצעת בתוך ז"נ לפני טבילה – וזה קשה להבין עוד יותר שכן בזמן החזרת העוברים ודאי שהעוברים ברחם (לעובר בשלב כה מוקדם אין יכולת תנועה בניגוד לזרע).

האם שייך לצרף דעת הראב"ד וסיעתו שפולטת ש"ז זה לטהרות ולא לבעלה? (כפי שהאריך הרב ב"טהרת הבית").

בנוסף, ברצוני לשאול – במידה ואכן יש להחמיר, האם עלי כרופא המבצע את ההזרעה מוטלת החובה ליידע את האישה שאמורה לטבול לדוגמא, מחרתיים, שעליה לדחות את הטבילה ביום נוסף (או יותר) וכך להסיר מכשול, או לא (היות ויש כאן ספק עובדתי והלכתי)?

היות והשאלה היא מעשית אודה לכבוד הרב על תשובתו.

בברכה,

יעקב רבינזון

(יש לציין שכיום ניתן ברוב המקרים – ע"י טיפול תרופתי מתאים, כמו כדורים מתחילת המחזור או זריקות מסוימות לקראת הבייץ – להביא לכך שהבייץ יצא מאוחר יותר, לאחר טבילה, וכך להימנע מהבעיה)

ו. תשובת הגר"ע יוסף

OVADIA YOSSEF
RISHON LEZION
AND PRESIDENT OF TORAH SAGES COUNCIL

עובדיה יוסף
הראשון לציון
ונשיא מועצת חכמי התורה

ירושלים... י"ג. תמוז. ה'תשע"א. JERUSALEM

לכבוד יציעול כבוד ד"ר יעקב רבינובן שליט"א

קבלתי מכתבו מיום יד' תמוז. שאלת חכם חצי תשובה, ומאן דמתני כולה לא מתבש.

ואחר שעיניתי בדבר אני מסכים למה שהביא בשם הגרש"ז אורבך שטומאת פולטת היא רק בדרך ביאה ולא בהזרעה מלאכותית, וסמך לדבר ממה שכתבו התוס' (שבת פו.) סוף ד"ה מנין. וכן מצאתי עוד לידידי הגאון ר' יעקב רוזנטל זצ"ל בספר משנת יעקב הל' איסורי ביאה (דף לט סע"ב) שפסק ג"כ שדין פולטת הוא דרך שאחר תשמיש ולא כשהוכנס זרע לגופה, ופולטתו.

מסקנא דדינא שיש להתיר. ויצאו דברינו בטהרה.

כספא רב וברכת התורה

עובדיה יוסף

עובדיה יוסף

הראשון לציון

ונשיא מועצת חכמי התורה

ירושלים יז תמוז תשע"א

לכבוד ידידנו הדגול ד"ר יעקב רבינובן שליט"א

קבלתי מכתבו מיום יב בתמוז. שאלת חכם חצי תשובה, ומאן דמתני כולה לא משתבש.

ואחר שעיניתי בדבר אני מסכים למה שהביא בשם הגרש"ז אורבך שטומאת פולטת היא רק בדרך ביאה ולא בהזרעה מלאכותית, וסמך לדבר ממה שכתבו התוס' (שבת פו.) סוף ד"ה מנין. וכן מצאתי עוד לידידי הגאון ר' יעקב רוזנטל זצ"ל בספר משנת יעקב הל' איסורי ביאה (דף לט סע"ב) שפסק ג"כ שדין פולטת הוא דרך שאחר תשמיש ולא כשהוכנס זרע לגופה, ופולטתו.

מסקנא דדינא שיש להתיר. ויצאו דברינו בטהרה.

בכבוד רב וברכת התורה

עובדיה יוסף

סיכום⁵

טיפול פוריות הכוללים הזרעה תוך רחמית הינם שכיחים מאוד. ראוי שכל זוג לפני תחילת הטיפול יביא לתשומת ליבו של הרופא המטפל את רצונו שההזרעה תהיה לאחר טבילה.

רצוי להדגיש נקודה זו כיון שניתן לדאוג באמצעים תרופתיים שההזרעה תהיה אכן לאחר טבילה (ברוב הגדול של המקרים), וכך להימנע מהבעיה שנידונה הכאן.

במידה וההזרעה אמורה להיות בכל אופן בז"נ (יש מחלוקת בין הפוסקים⁶ לגבי עצם ההיתר לכך, ובכל מקרה יש להתייעץ עם פוסק) נחלקו פוסקי דורנו לגבי דין פולטת ש"ז.

דעת שבט הלוי והגר"ש אלישיב להחמיר – שמשמאה וסותרת, ודעת הגר"ש ז' אוערבך להקל שאין דין פולטת בהזרעה מלאכותית כשהזרע בא שלא בדרך ביאה.

בשו"ת שלפנינו פסק הגרע"י להתיר כדעת הגרשז"א וציין שכך גם דעת הגר"י רוזנטל בספרו "משנת יעקב"⁷.

5. לאחר שנשלחה השאלה וקיבלתי את תשובת הגרע"י נודע לי על שני מחברים – שהתייחסו לשאלה זו בשם הגרע"י:

הרב משה פנירי בספרו **אבני שהם** תש"ע מילואים והוספות עמ' לג והרב פרופ' אברהם – סופר אברהם **בנשמת אברהם** חיו"ד ס' קצו, יא סוף אות ח (עמ' רל במהדורת תשס"ז, 2007. במהדורה הקודמת משנת תש"ס לא הובאה דעת הגרע"י).

תשובת הגרע"י הנוכחית, המתירה (בשונה ממה שצוטט בשמו בעבר), הועברה לשני הרבנים הנ"ל, וכבר הובאה **בנשמת אברהם**, מהדורה שלישית מורחבת תשע"ד וכן בספר **אבני שהם** מהדורה שביעית מחודשת תשע"ב עמ' תשנג.

6. סיכום השיטות השונות מופיע ב**אנציקלופדיה הלכתית רפואית** (מהדורה חדשה תשס"ו) ח"ב ערך "הזרעה מלאכותית" עמ' 562, וב**נשמת אברהם** (מהדורה שנייה תשס"ז) חלק אהע"ז ס' א ס"ק ו עמ' יד-טז, ובמאמרו של י. גרין, **ספר אסיא ה**, תשמ"ו עמ' 112-124 (ובספרו **"פרו ורבו" בעידן המודרני**, משפט והלכה, 2008).

7. ניתן להוסיף אולי הסבר בביאור עניין זה: עצם הדין של טומאת פולטת ש"ז ניתן להבינו – כ"טומאת העברה" – הטומאה עוברת מהש"ז לאישה, או לחילופין שזו יצירת טומאה כלומר, זו טומאה חדשה, שהתורה מטמאה את האישה, והמציאות של פליטת הש"ז נדרשת לא שבכיל להעביר את הטומאה לאישה, אלא רק על מנת להגדירה "כפולטת".

(חקירה זו לגבי הדרך בה נוצרת טומאה עולה בהקשרים שונים. לדוגמא: "חרב הרי הוא כחלל" – האם טומאת החרב עוברת אליה מהמת, או שטומאת החרב היא טומאה חדשה שהתורה הטילה על החרב שנגעה כחלל, והחלל "נדרש" רק ע"מ להגדיר את החרב כ"חרב חלל", וטומאת החרב היא חלות טומאה עצמאית. – יעוין במה שהובא בשם הגר"י סולוביצ'יק זצ"ל ברשימות שיעורים (הרב רייכמן, תשס"ה) לב"ק ב: בהערה 23 ביחס לדברי התוס' בב"ק שם. וכן ברשימות שיעורים לברכות יט: בשם הגר"י שאם "חרב כחלל" זה חפצא של טומאה בפנ"ע יתכן שלא יחולו בה דיני טומאת מת – כגון טומאת אהל ודין האהה בג' וז' ואולי כהן לא מוזהר – עיי"ש בשם הרמב"ם עה"ת פרשת חוקת שדן בזה.

יעוין גם ברש"י לחגיגה כג: שחידש שאם נגע אדם בכלים שנגעו במת, והנגיעה הייתה ביום השביעי שלהם לאחר הזאה (בהנחה שצריך גם הזאה) – או באותו יום האדם טבל ונטהר, שלא יהיה חמור ממטמא. (והביא ראיה מגידה לג – שם ישנה הו"א שבוועל נידה עולה לרגלה

– "ותהי נידתה עליו" דהיינו אם בוועלה ביום ששי שלה, יטבול בליל המחרת כמותה (רש"י) ולשלול זאת בעינין פסוק מיוחד – "טמא ז' ימים".

חידוש זה של הרש"ש הוא רק בהנחה שהטומאה עוברת מהחרב, כצד א' הנ"ל. (ובקה"י חגיגה סימן ו דחאו. והובא הדיון גם במנחת אשר לפרשת חוקת שדחאו מסיבה אחרת.) האחרונים הרחיבו בחקירה זו בהקשרים נוספים. יעויין גם ב"שיעורי הרב אהרן ליכטנשטיין, סהרות" ישיבת הר עציון תשנ"ח עמ' 23-33).

יתכן (כך שמעתי מהרב שלמה לוי – ראש הכולל בישיבת הר עציון, וראה בספרו "שערי אורה" תשס"ג עמ' 119-120) שזהו ספק הגמרא אי נחשבת כנוגעת (והטומאה – טומאת מגע עוברת לאישה) או שמדובר בטומאת ראייה – כיצירת טומאה חדשה. ואחת הנפ"מ כנ"ל – שסותרת מנינה. ולהלכה נפסק שסותרת, ואם כך מדובר ביצירת טומאה חדשה.

לדעות שאין דין פולטת בהזרעה מלאכותית מבחורין, ההסבר הוא – שרק באופן טבעי – ביחסי אישות רגילים – יש מושג הלכתי של "יצירת טומאה", אך באופן מלאכותי על ידי הזרעה מבחורין, אין כאן יצירת טומאה (גם לו מבחינה מציאותית הייתה פולטת ש"ז). לו היה מדובר בטומאת העברה – וטומאת מגע – אז הכל תלוי בהיבט העובדתי והמציאותי – האם פולטת או לא, האם נגעה או לא, אך כשמדובר ב"יצירת טומאה" חדשה יש מקום לומר שהשאלה אינה רק עובדתית.